

LATVIJAS PAŠVALDĪBU SAVIENĪBA

Mazā Pils iela 1, Rīga, LV-1050
Tālrunis: 67226536
e-pasts: lps@lps.lv
www.lps.lv

Nod.maks.kods: 40008020804
Nor.konts LV53UNLA0001001700906
AS "SEB banka"
kods UNLALV2X

**Ministru prezidentei
E. Siliņas kundzei
Finanšu ministram
A. Ašeradena kungam
Viedās administrācijas un
reģionālās attīstības ministram
R. Čudara kungam
Konkurences padomes priekšsēdētājam
I. Šmites kundzei
Satversmes aizsardzības biroja direktoram
E. Zviedra kungam
Nacionālā kibernetikas centra direktoram
R. Heniņa kungam**

INFORMĀCIJAI:
Latvijas Republikas Valsts kontrolei
Datu valsts inspekcijai
Aizsardzības ministrijai
Tieslietu ministrijai
Ekonomikas ministrijai
Izglītības un zinātnes ministrijai
Kultūras ministrijai
Klimata un enerģētikas ministrijai
Labklājības ministrijai
Satiksmes ministrijai
Veselības ministrijai
Zemkopības ministrijai
Visām pašvaldībām
Masu medijiem
SIA "ZZ Dats"

*Par nozīmīgu risku pakalpojuma sadārdzinājuma dēļ
pašvaldību pārejai no elektroniskās uz papīra dokumentu
apriti funkciju īstenošanā*

Latvijas pašvaldības jau kopš 1997. gada savas funkcijas automatizē un digitalizē, izmantojot komersanta SIA "ZZ Dats" izstrādāto programmatūru "Vienotā pašvaldību informācijas sistēma" (turpmāk - VPS). Šī sistēma aptver būtiskākās pašvaldību darbības jomas – nekustamā īpašuma nodokļa administrēšanu, iedzīvotāju uzskaiti un dzīvesvietas reģistrāciju, sociālo pakalpojumu administrēšanu un vēl vairāk nekā 20 citus pašvaldību funkciju elektroniskos risinājumus.

Šajos 28 gados neviens cits komersants nav spējis vai vēlējies izveidot līdzvērtīgu programmatūras piedāvājumu, tādējādi SIA “ZZ Dats” ieņēmis faktisku monopolstāvokli pašvaldību informācijas sistēmu tirgū. Izņēmums ir tikai grāmatvedības un lietvedības programmas, kuras piedāvā arī citi uzņēmumi.

Pašvaldības nav VPS programmatūras īpašnieces, tomēr ik gadu veic ievērojamus maksājumus par sistēmas uzturēšanu un pielāgošanu aktuālajai normatīvajai videi. Katra gada nogalē komersants vienpusēji iesniedz “piedāvājumu” par nākamā gada uzturēšanas izmaksām, un pašvaldībām praktiski nav iespēju to neapmaksāt.

2024. gada nogalē, SIA “ZZ Dats” palielināja izmaksas 2025. gadam visām pašvaldībām līdz 30%, kas bija nepieredzēts pieaugums un radīja papildus administratīvos izdevumus pašvaldību budžetos.

Arī par nākošā, 2026. gada, uzturēšanas izmaksām SIA “ZZ Dats” mūs informēja septembrī, ka gaidāms izmaksu pieaugums un atkal par 30%. Šobrīd pašvaldības ir saņēmušas no SIA “ZZ Dats” konkrētas izmaksas un tās ir ar dramatisku izmaksu pieaugumu – līdz pat 80% salīdzinājumā ar 2025. gadu, bet atsevišķām pašvaldībām pat divkārtu izmaksu pieaugumu. Piemēram, pašvaldībai, kurai 2025. gada VPS izmaksas bija 65 000 EUR, nākamgad plānotās izmaksas ir 111 731 EUR.

Tajā pašā laikā SIA “ZZ Dats” nav spējusi nodrošināt “Nacionālās kibernetikas likuma” prasības, un 2024. gada izskaņā notikusi plaša personu datu noplūde skāra faktiski visas pašvaldības, par ko Datu valsts inspekcija pašvaldībām izteica rājienu un sodīja arī SIA “ZZ Dats”.

Latvijas Pašvaldību savienība un Pašvaldību IKT asociācija līdz šim ir atbalstījušas SIA “ZZ Dats” programmatūras uzlabošanu, ieguldot gan pašvaldību budžeta līdzekļus, gan meklējot valsts atbalsta risinājumus. Tomēr, ņemot vērā pašreizējo budžeta konsolidāciju un valsts un pašvaldību izdevumu ierobežojumus, šāda vienpusēja finanšu politika no SIA “ZZ Dats” puses turpmāk nav pieņemama. Ja šī dramatiskā situācija netiks risināta, pašvaldības būs spiestas atteikties no SIA “ZZ Dats” pakalpojumiem.

Tas nozīmē, ka no 2026. gada pašvaldībās var tikt pārtraukta digitālā dokumentu aprīte. Lēmumu, datu un dokumentu apmaiņu ar ministrijām, valsts reģistriem un citām iestādēm varēs notikt tikai papīra formā. Tas būtiski ietekmēs gan lēmumu pieņemšanas ātrumu, gan iedzīvotāju apkalpošanu, gan datu apmaiņu ar valsts iestādēm un reģistriem.

Aicinām valsts pārvaldi beidzot iesaistīties viena komersanta monopolstāvokļa novēršanā valsts iedzīvotāju datu apstrādē un uzturēšanā, un atbalstīt pašvaldības ar ilgtermiņa risinājumiem, lai atbrīvotos no šī monopolstāvokļa sloga.

Arī pašvaldības, tāpat kā valsts iestādes, tiek pakļautas nemitīgiem kibernetikas uzbrukumiem. Tāpēc ir saprotama prasība nodrošināt paaugstinātus kibernetikas pasākumus arī pašvaldībās izmantojamās informācijas sistēmās, kas izriet no kibernetikas likuma normām. Tomēr būtu jāņem vērā fakts, ka pašvaldības ir vienīgie VPS lietotāji un nav iespējams ne gada, ne divu gadu laikā tikai ar pašvaldību līdzekļiem novērst tās VPS nepilnības kibernetikas jomā, kuras SIA “ZZ Dats” gadiem bija atlicis. Pašvaldības tikai ar saviem budžetiem nespēj apmaksāt izdevumus, lai VPS tiktu izvietota sertificētā datu centrā. Nepieciešami juridiski un finansiāli risinājumi šai problēmai.

Vispārīgā datu aizsardzības regula uzliek par pienākumu pašvaldībām, kā personas datu turētājam VPS, veikt datu apstrādātāja, šajā gadījumā SIA “ZZ Dats”, regulārus auditus. No regulas izriet, ka tas jādara katram datu īpašniekam, tas ir, katrai pašvaldībai. Sanāk, ka 42 pašvaldībām jāpasūta, jāapmaksā katrai savs audits vienai un tai pašai sistēmai. Tas nav loģiski ne tikai no finansiālās, bet arī organizatoriskās puses, kas būtiski palielina arī birokrātiju pašvaldībās. Viena no pašvaldībām neilgi pirms 2024. gada personas datu noplūdes no VPS bija veikusi šādu auditu, taču Datu valsts inspekcija neņēma to vērā un neattiecināja audita esamību uz visām pašvaldībām, piedevām, arī šai pašvaldībai Datu valsts inspekcija izteica rājienu, līdzīgi kā citām. Aizsardzības ministrija jau nodrošina valsts informācijas un komunikācijas tehnoloģiju infrastruktūras resursu aizsardzību, veiksmīgi darbojas arī CERT.LV (Kiberincidentu novēršanas institūcija). Vienlaikus šīm struktūrām varētu uzticēt pārbaudīt un auditēt tehnoloģiskos risinājumus, kas tiek izmantoti valsts un pašvaldību iestādēs. Līdz ar to nebūtu lieki jātērē budžeta līdzekļi ārējiem auditoriem, ja spējam to paveikt publiskā sektora ietvaros.

Jāuzsver nozīmīgs risks, ka šī situācija būtiski ietekmēs iedzīvotājus - ja netiks atrisināta minētā problēma un pašvaldības būs spiestas atgriezties pie papīra dokumentu aprites, var tikt ievērojami paildzināta dokumentu un lēmumu pieņemšana pašvaldībās.

LPS aicina nekavējoties sniegt viedokli un redzējumu par iespējamiem samērīgiem risinājumiem, kā turpmāk nodrošināt nepieciešamos pakalpojumus budžeta samazinājuma un kopējo izdevumu palielinājuma ietvaros, vienlaikus nepalielinot birokrātisko slogu pašvaldībām un iedzīvotājiem.

Priekšsēdis

(paraksts*)

Gints Kaminskis

* Dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu.